

Мойсеєнко С. М.,

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», м. Київ

СТИЛІСТИКО-СИНТАКСИЧНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОГО КОМП'ЮТЕРНОГО ДИСКУРСУ

Стаття присвячена висвітленню питання стилістичних прийомів та виражальних засобів, які вживаються в комп'ютерному дискурсі англійської мови.

Ключові слова: комп'ютерний дискурс, комунікація, стилістичний прийом, виражальні засоби.

Статья посвящена освещению вопроса стилистических приемов и выразительных средств, которые употребляются в компьютерном дискурсе английского языка.

Ключевые слова: компьютерный дискурс, коммуникация, стилистический прием, выразительные средства.

This article covers an issue of stylistic methods and expressive means which are used in computer discourse of the English language.

Keywords: a computer discourse, communication, stylistic methods, expressive means.

Значна частина сучасних дослідницьких робіт у лінгвістиці присвячена моделюванню дискурсу, як перспективному засобу вивчення цієї суперечливої сутності. Аналізом дискурсу займалися такі філологи як Н. Ковальова, П. Зернецький, П. Паршин, Н. Миронова, Н. Алма, Н. Арутюнова, О. Федорова та багато інших. Зокрема, в наш час широкому дослідженню піддається комп'ютерний дискурс, завдяки тому що він є невід'ємною частиною сьогоденного спілкування.

У статті *дискурс* розглядається з позицій комунікативного мовознавства і визначається як надфразова єдність, складне синтаксичне ціле, яке є процесом мовленнєвої діяльності, що являє собою синтез вербального, невербального та паралінгвістичного у комунікації, та результатом цієї діяльності; тобто дискурс визначається як текст, що знаходиться в межах реальної комунікації.

На сьогоднішній день значна частина спілкування між людьми відбувається за допомогою електронних систем, в тому числі і за допомогою Інтернет-мережі. Тому доречно буде охарактеризувати поняття «комп'ютерного дискурсу».

Це явище можна трактувати двояко. З одного боку, «комп'ютерний дискурс» – це будь-яке спілкування в комп'ютерній мережі, за допомогою використання особливого типу сигналів – електронних сигналів комунікації. В цьому випадку дослідник абстрагується від самого змісту спілкування і звертає увагу тільки на канал передачі інформації. З іншої сторони, комп'ютерний дискурс можна визначити як спілкування на комп'ютерну тематику. При цьому важливим є саме зміст комунікації, а не канал її передачі. Наприклад, усну розмову про комп'ютери можна віднести до цього типу дискурсу.

Таким чином, беручи до уваги обидва підходи, в даній статті ми будемо розглядати *комп'ютерний дискурс* як спілкування звичайних користувачів чи комп'ютерних спеціалістів безпосередньо між собою або в Інтернет-мережі. При цьому комп'ютерне спілкування можна розділити на індивідуально-орієнтоване (листування за допомогою електронної пошти, e-mail) та статусно-орієнтоване (участь в конференціях).

Комп'ютерний дискурс має багато спільного з явищем масової комунікації, але не можна сказати, що він співпадає з нею повністю, оскільки комп'ютерна комунікація на відміну від масово-інформаційної є взаємно спрямованою, при цьому її тексти мають персональний характер.

Мовна експресія в усьому різноманітті властива не лише звукам, словам і їх граматичним формам, але ще більшою мірою синтаксичній організації мови. До стилістичних характеристик комп'ютерної комунікації належать історично сформовані принципи наукового діалогу та певний рівень дипломатичного етикету, в якому відображені культурні традиції учасників спілкування [1, с. 14]. Для передачі експресивності висловлювання та власних емоцій користувача в комп'ютерному дискурсі використовуються символи та виражальні засоби, які дозволяють контролювати рівень взаєморозуміння між учасниками спілкування. Зупинимося детальніше на синтаксичних особливостях досліджуваного дискурсу.

Практично усі елементи в синтаксисі несуть виразне навантаження, маючи формальну виразність структури. Стилiстика комп'ютерного дискурсу виявляє схильність до варіативності початкових синтаксичних структур і можливим способам їх варіювання. Існує ділення синтаксичних стилістичних засобів на синтаксичні виражальні засоби і синтаксичні стилістичні прийоми.

Виражальні засоби на синтаксичному рівні є синтаксичними моделями речень, які несуть додаткову логічну або експресивну інформацію, яка сприяє підвищенню прагматичної ефективності висловлювання і мови в цілому.

Відповідно до типів трансформацій початкової моделі усі виражальні засоби можна розбити на три групи:

- 1) виражальні засоби, ґрунтовані на редукції початкової моделі;
- 2) виражальні засоби, ґрунтовані на експансії початкової моделі;
- 3) виражальні засоби, ґрунтовані на зміні порядку слідування компонентів початкової моделі [4, с. 21].

Стосовно комп'ютерного дискурсу ми розглядаємо його синтаксичні особливості, виходячи з того, що учасники цього спілкування прагнуть встановити і підтримувати скорочену комунікативну дистанцію, що є найважливішим параметром розмовного реґістра спілкування.

Представляють інтерес ті параметри комп'ютерної комунікації, з яких виходить, що їй властиві наступні моменти: конкретний партнер, диференційовані стосунки співрозмовників, яскраво виражена суб'єктивність (на-

явність вставних конструкцій, емоційно-оцінних утворень), вирішальна реакція слухача, неофіційна сфера застосування, переважно побутова тематика, мінімальна підготовленість мови (спонтанні фрагменти висловлювань, спрощеність логіко-дискурсивних формальних моделей, розрахунок на те, що співрозмовник здогадається про зв'язок подальшого тексту з попереднім по ситуації), порушена логічна стрункість, слабка скутість етикетки, слабка міра абстракції, сильна ситуативна залежність, значні паралінгвістичні чинники, необов'язкова структурна завершеність, часткова вираженість, стихійний імпульс розвитку.

В кожному жанрі комп'ютерного спілкування існує система норм, найбільш важливі з яких виражені вербально. Чинник логічної стрункості представлений в комп'ютерному спілкуванні варіативно: якщо це он-лайн листування друзів, то її логічна стрункість виражена мінімально, якщо ж це репліка на комп'ютерній конференції, то логічність аргументації вважається дуже важливим параметром. Міра абстрагованості змісту бесіди також може бути різною – від флірту до філософських проблем. Питання про паралінгвістичні чинники фактично знімається в комп'ютерному спілкуванні, якщо не враховувати графічні засоби вираження. Так, «смайлики» замінюють певний вираз обличчя або інтонацію.

Розглянемо деякі синтаксичні особливості комп'ютерного дискурсу. У досліджуваному матеріалі звертає на себе увагу часте використання вставних конструкцій, еліптичних речень, повторів, паралельних конструкцій [3, с. 27].

Вставна конструкція – вставка, оформлена як граматично незалежна від речення, в структуру якого вона входить. Синтаксична ізольованість вступної конструкції виражається в комп'ютерному дискурсі емпатичними засобами – дужками.

У текстах комп'ютерного дискурсу (наприклад, комп'ютерних конференцій) такі конструкції, як правило, розташовуються всередині або кінці речення:

You can also compare what happens when other people (perhaps at another company) use different techniques (though no one actually does this).

Такі конструкції можуть бути окремими словами, словосполученнями, простими, складносурядними і складнопідрядними реченнями, наприклад:

It's not completely clear to me whether is a priori principle or is supposed to be just an application of (I think you will have to say it is a priori).

Виразальні засоби комп'ютерного дискурсу також можна розглянути з прагматичної точки зору. Прагматико-дискурсивні характеристики – це способи організації дискурсу з точки зору перерахування елементів, підтримки контакту з учасником спілкування, регулювання одиниць, а також різні між текстові конектори або зв'язки [2, с. 10].

Досить поширеним у комп'ютерному спілкуванні є метод *перерахування*, завдяки чому виникає уявлення про впорядковану аргументацію. При цьому виділяються різні варіанти, наприклад: The first thing is..., First of all...; On the one hand..., On the other hand...; First..., Then..., Finally...; Further...; Further more... та ін.

Важливою характеристикою комп'ютерного дискурсу є прагнення отримати відповідну реакцію від співрозмовника, цієї мети можна досягти за допомогою багаторазового використання *спонукальних фраз*, що залучають учасників конференції до спілкування: If I'm wrong about this, please correct me..., If this is wrong I would like to know..., Any ideas...?, Any one has any ideas on..., suggestions.... ?

Експресивність є одним із засобів підвищення впливовості будь-якого комп'ютерного жанру, що є однією з головних задач комп'ютерного дискурсу. Одним із широковживаних синтаксичних засобів експресії є *еліптична синтаксична конструкція*. Це явище мови, що в перекладі з грецької означає «опущення», «випадіння», пов'язує з економією мовних засобів. Мінімальне використання засобів мови, що забезпечується еліптичними синтаксичними конструкціями, сприяє економному розташуванню повідомлення на папері чи на екрані монітора.

Аналіз мовного матеріалу показав широке використання еліптичних речень у заголовках газетних та журнальних статей на комп'ютерну тематику. Характерним є те, що найчастіше такі речення мають форму запитання, наприклад: «Fancy a fantasy space flight?»; «Looking for the right digital deal?». Такі квесетивні еліптичні конструкції володіють іллокутивною силою спонукування та привертають увагу адресата.

Компактність еліптичних речень у комп'ютерному дискурсі зумовлює високу частотність використання цих конструкцій. Еліпсис фокусує увагу адресата на найбільш важливу інформацію у реченні, що може досягатися випущенням:

1) підмета: Type, click and talk!

2) присудка: Netplan Easy Kit – from as little as £215.

«Випадіння» одного із членів речення надає еліптичним конструкціям яскравості та примітності.

Лаконічність та експресивність текстів різних жанрів комп'ютерного дискурсу досягається також за допомогою номінативної синтаксичної конструкції. В корпусі таких речень можна виділити односкладові *номінативні речення*: «Computers. Protection» та прийменникові номінативні речення, наприклад: «In the computer shop».

Для жанрів комп'ютерного дискурсу характерний такий засіб вираження експресії як *повтор*. В основі повтору як психологічного явища лежить психологічний феномен репродукування знань, який виступає засобом встановлення нових відношень у предметі, а також мобілізує увагу, сприйняття та пам'ять реципієнта на адекватне розуміння повідомлення. Комплексне вживання повторів грає текстотвірну роль у будь-якому жанрі комп'ютерного тексту, тому що забезпечує їх функціонування як змістовно та структурно зв'язних єдностей. Функціонування повторів на текстовому рівні сприяє реалізації прагматичної настанови жанрів комп'ютерного дискурсу, що викликає зацікавлення реципієнта у отриманні інформації.

Одним із напрямків сучасної лінгвістики є вивчення засобів і способів зв'язку самостійних речень, а також надфразових єдностей, способів їхнього об'єднання у фрагменти і цілі мовленнєві акти. Предметом синтаксичної стилістики також є вивчення особливостей функціонування стилістичних прийомів в контексті надфразової

єдності, абзацу і цілого тексту. Взаємодія моделей речення в даних контекстах надає емоційне і експресивне значення відрізкам мовлення, котрі вони утворюють.

Можна виділити три групи синтаксичних прийомів синтаксису:

- взаємодія синтаксичних конструкцій в контексті (паралелізм, хіазм, анафора, епіфора);
- транспозиція значення синтаксичної конструкції в контексті (риторичне питання);
- транспозиція значення способів зв'язку (парцеляція, сурядність замість підрядності і підрядність замість сурядності).

В жанрах комп'ютерного дискурсу зустрічається *синтаксичний паралелізм*, для якого характерне тотожне або схоже розташування елементів мови в суміжних частинах тексту, однакова побудова речень: Shoes have a shoebox. Suits have a garment bag. Even eggs have a carton to protect them. And most important, the Cisco Self-Defending Network surrounds every customer transaction with layers of protection. Every data source. Every purchase. Every identity. It's a must-have.

Варто зазначити, що часто вживаними у жанрах комп'ютерного дискурсу є такі види повтору як *анафора*, тобто повторення тих самих слів, речень на початку двох або суміжних рядків, наприклад: «Grammar checkers are applications that attempt to check more than just spelling. Grammar checkers are a step beyond spell checkers, but they are still not a substitute for a human editor. «та *епіфора*, тобто повтор останнього слова в реченні на початку іншого: «Finally, we have the plotters. Plotters use ink and fine pens held in a carriage to draw very detailed designs on paper». «The future of hard drives may be hybrid hard drives. Hybrid hard drives combine a magnetic hard disk and flash memory into one device».

Дослідження мовного матеріалу виявило високу частотність сполучення паралелізму з анафорою, експресивність якого допомагає утримати, закріпити в пам'яті читача надану інформацію. Так, наприклад, у реченнях: «Robot eye for surgery. Robot surgery for eye. «реалізується експресивний відтінок легкості та комфорту.

Особлива ритмічність та експресивність досягається за допомогою *парцеляції* – прийому експресивного синтаксису, що характеризується розчленуванням єдиної синтаксичної структури – речення на дві, або більше комуникативні самостійні одиниці, виокремленні на письмі крапкою, наприклад:

- 1) Baffled by computer-speak? Take Buzz, the instant remedy to jargon;
- 2) Just cut... And paste!

Отже, експресивність комп'ютерного жанрів досягається за допомогою різноманітних синтаксичних конструкцій (словосполучень та речень), які забезпечують лаконічність та емоційність вираження думки, що, в свою чергу, привертає увагу адресата та створює бажаний емоційний настрій у читача/слухача.

До основних виражальних засобів комп'ютерного дискурсу належать: еліipsis, номінативні речення, повтор, перерахування, вживання спонукальних фраз.

Дослідження стилістичних прийомів вираження експресії в комп'ютерному дискурсі на синтаксичному рівні дозволило виокремити паралелізм, анафору, епіфору та парцеляцію.

Література:

1. Зернецкий П. В. Коммуникационные стратегии: классификационный аспект // Методологии исследования политического дискурса: актуальные проблемы содержательного анализа общественно-политических текстов. – Минск : БГУ, 2000. – 382с.
2. Кондрашов П. Е. Компьютерный дискурс: социолингвистический аспект: Автореф. дис.... канд. филол. наук. – Краснодар : КубГУ, 2004. – 19 с.
3. Степанов Ю. С. Между системой и текстом – дискурс // Степанов Ю. С. Язык и метод. К современной философии языка. – М. : Языки русской культуры, 1998. – 688с.
4. Рожанский Ф. И. Эмотиконы (замечания об одной семиотической системе) / Ф. И. Рожанский // «Конь дареный». Труды Междунар. семинара Диалог'2000 «О компьютерной лингвистике». – М. : Диалог'2000. – 378 с.